

poziția elementului-suport pot apărea verbe-substituit (*s-a mirat, s-a plâns, a zâmbit, a chicotit* etc.), structuri propoziționale minimale (*răspunsul oferit este*), prepoziții sau locuțiuni (*conform, potrivit* etc.), structuri substantivale (*vorba lui, vorba aceea* etc.).

În **capitolul al X-lea** (p. 136–160), atenția autoarei se îndreaptă către diferite aspecte care privesc menționarea sursei. Propune câteva clasificări ale surselor: după criteriile numerice (în funcție de care se identifică citarea unei surse unice o singură dată, citarea aceleiași surse de mai multe ori și citarea în lanț – a mai multor surse care trimit una la cealaltă) sau semantice (sursa reprezentată printr-un grup de persoane, sursa desemnată printr-un nume la plural etc.). Sursa poate fi specificată în diferite moduri: sursa exactă (căreia i se menționează numele sau acesta este recuperabil contextual); sursa personalizată (prin menționarea numelui și a funcției pe care o ocupă); sursa nepersonalizată (menționarea sursei doar prin precizarea funcției pe care o are aceasta sau a apartenenței la o comunitate); sursa protejată, căreia i se ascunde identitatea din anumite motive; sursa inexistentă, semnalată în text prin formule evazive ca *se pare, din câte se*

știe etc. În articolele cu caracter pamfletar sau ironic, sursa poate fi indicată și prin diferite procedee stilistice – denumiri paralele, porecle, metafore, glosări etc.

În secțiunea de **considerații finale** autoarea accentuează ideea existenței unor forme de citare care se diferențiază de tipurile consacrate, fiind greu integrate într-o categorie anume, dat fiind că prezintă caracteristici mixte. Totodată, reia sintetic ideile dezvoltate pe parcursul analizei, subliniind faptul că manifestarea subiectivității jurnalistului, intruziunea sa în citare prin modificarea acestuia în anumite grade reprezintă, în majoritatea cazurilor, o adaptare la cerințele genului, și nu un act cu intenții reprobabile.

Lucrarea Mihăelei Popescu reprezintă o contribuție importantă în analiza mijloacelor citării din presa scrisă. Valoarea acesteia constă în special în natura „aplicativă” a descrierii, dat fiind că autoarea pornește de la exemple concrete și dezvoltă partea teoretică în funcție de situațiile întâlnite.

IRINA NICULA

*Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”
București, Calea 13 Septembrie nr. 13*

MARIUS SALA, **101 cuvinte moștenite, împrumutate și create**, București, Editura Humanitas, 2010, 250 p.

„Carte frumoasă, cinste cui te-a scris”

Pe domnul academician Marius Sala⁴ l-am cunoscut în anul 1968, la Congresul internațional al romaniștilor de la București, la care fusesem delegat ca reprezentant al studenților filologi timișoreni. Mi-l amintesc foarte bine – i-am fost prezentat de profesorul Gheorghe Ivănescu; era un tânăr dezinvolt, amabil, săritor, gata să rezolve orice problemă, căci era organizatorul acestui

mare colocviu internațional. Îl admiram și, într-un fel benign, îl invidiam văzând cu câtă naturalețe se mișca printre somitățile lingvisticii mondiale de atunci: de la autohtonii Alexandru Rosetti și Iorgu Iordan, până la suedezul Alf Lombard sau germanul Gerhard Rohlfs.

Au trecut câteva bune decenii până când ne-am reîntâlnit. Între timp devenise academician român, după ce fusese ales membru al mai multor academii din lumea romană a Europei

⁴ Text transmis după cuvântul lui I. Funeriu, cu ocazia lansării la Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad a cărții *101 cuvinte moștenite împrumutate și create*, de acad. Marius Sala. Cititorul e prevenit că textul conține formulări orale, mici imperfecțiuni, unele benigne, formule de *captatio* și câteva picanterii verbale asupra cărora nu s-a intervenit pentru menținerea autenticității originalului. *Honni soit qui mal y pense!*

și a Americii Latine (Spania, Mexic, Uruguay, Peru); urma să ne vedem într-o împrejurare oficială și-mi făceam tot felul de griji protocolare, cutreierat de spaime în fața unei asemenea cărți de vizită. Cu un farmec aparte, printr-o simplă strângere de mână, un zâmbet cuceritor și un cuvânt cald de întâmpinare Domnia Sa a topit gheața risipind într-o clipă toate temerile mele. După nici un minut vorbeam ca doi prieteni vechi care nu s-au mai văzut de ani de zile... Cuvântul *academician* e asociat în mentalul colectiv cu un om sobru, distant, inabordabil de care numai cu greu te poți apropia și cu care, în niciun caz nu poți sta la o șueta în fața unei cafele, ca să nu mai vorbim de bere, vin și celelalte esențe mai puțin ortodoxe. Domnul Marius Sala este însă un academician atipic, care nu refuză nimic din ceea ce oferă viața, de la o „palincă de prună din Pâncota cea albă”, cum zice Eminescu, până la o bine afumată șuncă de la Șagul arădean, de la o anecdotă cu sau fără perdea, până la o discuție erudită sau o polemică savantă; l-am văzut chiar dansând tangouri argentiniene – și o făcea cu artă coregrafică de invidiat – și la câte altele am mai fost martor..., dar mă opresc aici, fiindcă e și doamna Marina de față. Greu de găsit un altul căruia să i se potrivească mai bine cuvintele lui Terentius: *homo sum et nihil a me humani alienum puto*.

Pe pagina de gardă a cărții *101 cuvinte moștenite, împrumutate și create*, domnul academician mi-a scris următoarea dedicație: „Lui Ionel Funeriu, o ofertă de lectură la o cafea”. Semnificația adâncă a dedicației am înțeles-o abia după lectura primelor 10–15 pagini. Căci autorul a făcut un efort intelectual demn de toată stima noastră, de a ocoli terminologia doctisimă, frigiditatea tonului și morga artificială cu care mulți *scientifiques* își taie apetitul de lectură și te aruncă mai degrabă în brațele lui Hypnos decât în lumea mirifică a științei. Prin practicarea unui stil simplu și direct, adeseori cald, profesorul umanizează știința făcând-o plăcută și accesibilă și ne conduce astfel tutelar (*tu duca, tu signore e tu maestro*) în istoria milenară a cuvintelor folosindu-se de cel mai natural ton cu putință, fără a face însă nici cea mai neînsemnată concesie popularității ieftine.

Cartea aceasta deschide, la Editura Humanitas, colecția „Viața cuvintelor”, titlu care amintește de celebra lucrare a lui Arsene Darmesteter, *La*

vie des mots. Autorul procedează în consecință și eliberează cuvintelor certificate de naștere cercețându-le etimologia directă și indirectă, ne informează dacă au rude (în țara sau în străinătate), le emite viză de călătorie de la o regiune geografică la alta, uneori cu bilet dus-întors – precum *tenisul* de la Roland Garros (fr. *tenez*) la Wimbledon (engl. *tennis*) și retur (fr. *tennis*) – ne vorbește apoi despre dispariția cuvintelor eliberându-le certificate de deces, nu înainte de a ne informa asupra maladiei de care sufereau ele înainte de a se prăpădi. Toate acestea coborând în istoria a zeci de cuvinte românești. Căci numai astfel autorul le recuperează concretețea lor inițială, pierdută din ignoranță sau amnezie. Procedând în felul acesta, Marius Sala înviează cuvântul în conștiința vorbitorilor actuali, făcându-l să viețuiască altcum, mai sensibil și uneori mai frumos. Domnia Sa devine astfel „un donator de sânge la spitalul cuvintelor, mântuitor și nu mânuitor al lor” cum zicea Blaga despre artiștii cuvântului, poezii. E ciudat cât de puține lucruri știm despre cuvintele pe care le utilizăm zilnic. Citind această carte mi-am pus întrebarea firească: „oare câți dintre intelectuali (pe lingviști îi exclud, nu pe toți însă) s-au gândit că *iarmaroc* se înrudește cu *miercuri*, că *mercurul* are aceiași strămoși cu *mercenar*, că *marketingul* însuși, termen atât de la modă azi, se raportează istoric la același zeu, al... comerțului, *Mercur*, că însuși politicianul *merci* e din aceeași familie cu *marfă*, că *Mercedesul* în care circulă nemții e rudă – mai îndepărtată, e drept, dar rudă totuși – cu capra, vaca sau cu boul autohton, căroră, pe românește, li se mai spune și... *marhă*, că, în sfârșit, „Robinson Crusoe pe insula-i singuratică și Napoleon la Sfânta Elena au fost, la vremea lor, și în sensul cel mai «propriu» al cuvântului, izolați (lat. *isola*), adică relegați pe o *insulă*” (cum observa un alt magistrul al nostru, G.I. Tohăneanu, despre care am scris cândva în registru asemănător).

Interesant e că vastitatea cunoștințelor nu e nicicând exorbitantă de autor, el nu vrea să se strivească prin cunoștințele sale din varii domenii, dar o face uneori, *malgré lui*, și aceasta pentru că etimologia necesită informații întinse din varii domenii, lingvistice în primul rând, dar și culturale, istorice, mitologice sau arheologice etc.

Mărturisesc că nu sunt un cineget al erorilor, cum am făima de a fi, dar le-am vânat totuși intrigat cumva de preciziunea explicațiilor și exactitatea informațiilor. Mi-am zis: „nu se poate, orice întreprindere umană e un *opus imperfectum*,

trebuie să găsec totuși ceva, o rană acolo” și eram pregătit s-o bandajez. Nu vă ascund că am trăit un moment de, n-aș zice satisfacție, ci de bucurie intelectuală, când am citit articolul despre *pasăre*, fiindcă eram sigur că dețin o informație numai de mine știută. Ni se explică, în acel articol, că *pasăre* din lat. *passer* a pierdut în limba română sensul originar „vrabie” pe care-l avea în latină. Citind aceasta, eram gata să vin cu amendamentul că sensul originar s-a conservat totuși în unele graiuri și să-i furnizez informația-șoc (credeam eu!) că în localitatea mea natală *vrăbiei* i se zice, ca în latinește, *pasăre*, ceea ce, bănuiam eu, domnul academician n-avea de unde s-o știe. Naivă și pripită constatare! Cinci-șase rânduri mai jos citesc: „în unele regiuni din Transilvania, *pasăre* păstrează sensul de «vrabie»!!! Cu alte cuvinte, că tot veni vorba de păsări, domnul academician „mi-a cam luat piuitul”, așa încât, până la urmă, spiritul meu critic a trebuit să se rezume la observarea cătorva – și acelea puține – erori tipografice pe care i le-am furnizat telefonic, făcând în felul acesta dovada că i-am citit atent cartea.

Un atât de vast subiect nu poate fi epuizat într-o singură carte. Spirit realist, autorul nici nu-și propune acest lucru. Prin felul cum este redactată, cartea aceasta rămâne o operă deschisă, în sensul pe care i l-a dat Umberto Eco în celebra-i lucrare *Opera aperta*. Ce vreau să spun prin asta? Anume că domnul academician nu-ți ține captiv gândul, ci, cu generozitatea caracteristică marilor spirite, ți-l eliberează oferindu-ți cheia magică pentru seiful în care stau ferecate secretele științei. Și încă mai mult, te invită discret, cu o artă pe care puțini o dețin, să mergi mai departe, pe cont propriu, să continui să sapi până „dai de stele-n apă”, vorba poetului. La un moment dat, analizează reflexele în plan romanesc ale latinescului *cattus*, *catta*, observând că doar româna l-a abandonat în favoarea lui *pisică* (popular *măță*). Cuvântul a fost însă conservat prin valoarea lui metaforică în substantivul *cătușă*, termen ce reține doar asemănarea cu ghearele pisicii. Te întrebă imediat dacă nu cumva onomatopeicul *căț*, cu varianta *căț*, cu care se alungă la

țară pisicile, n-are legătură cu lat. *catta*. Puțin probabil, desigur, căci fonetic e greu de explicat, dar însuși faptul că te pune pe gânduri e important. Comentariile „deschise” ale autorului m-au îndemnat și pe mine, de mai multe ori, să-i prelungesc gândul ori să-l asociez cu alte lecturi anterioare. Iată, la p. 221, autorul vorbește despre capacitatea românei de a crea cuvinte noi. Există unele sufixe latinești, precum *-ellus*, la feminin *-ella*, transmise prin intermediul unor cuvinte care le (il) conțineau precum *cățel*, *degețel*. Acest sufix diminutival, devenit *-elle*, atașat în franceză substantivului *dent*, le-a dat francezilor posibilitatea să denumească *horbota... dantelle* („dintișor”), ceea ce de la ei a ajuns în românește *dantelă*, fără însă a mai fi simțit de români drept diminutiv, căci altfel cum ar fi putut apărea... *danteluța*? Nici cu augmentativele nu-i de glumit, câtă vreme își pierd „identitatea derivativă” aidoma diminutivelor: într-adevăr, crescând în dimensiuni, *butea* a devenit *butoi*, pentru ca mai târziu, reducându-și-le din nou, să nu mai revină „la matcă” (*bute*), ci pur și simplu să devină... *butoiaș*! Ca să nu mai vorbim de fanii pugilatului care, citind aceste note, se vor gândi, încurajați de cartea maestrului, la onomastica „nonacampionului” mondial Lucian *Bute*. Tot în prelungirea acestor considerații de natură lexicală, cititorul ar mai putea observa, când comentează basmul lui Creangă, *Soacra cu trei nurori*, reflectarea în plan lingvistic a **repugnanței** seculare a nurorilor față de soacră, **dezgust acid** versificat lapidar în folclorul românesc („Soacră, soacră / Poamă acră”) și, încă mai departe, că în limbajul popular *soacra* e singura legătură familială care nu cunoaște diminutivarea duioasă (*frățior*, *surioară*, *verișor*), spre deosebire de limbajul urban, mai ipocrit poate, care se folosește – ironic sau perfid, după caz – de sufixul neologic *-ela*: *socrela*.

Multe ar mai fi de spus despre această carte și despre autorul ei, dar, cum orice istorisire trebuie să-și afle odată și odată sfârșitul, închei cuvântul meu, nu înainte de a pronunța îndemnul fraternal: *Oameni buni, citiți această carte și veți trăi sentimentul uimitor că vă redescoperiți propria limbă!*

DANA-MELANIA BĂDIC, **Dictionar-erată. Invitație la reflecție**, Deva, Editura Emia, 2010, 139 p.

Volumul intitulat *Dictionar-erată. Invitație la reflecție* este o noutate bine-venită în peisajul

publicistic și științific românesc și se cuvine a fi salutată în consecință.